

El temps que corre

Sobre Lucreci i l'amor

Joan F. Mira

De vegades, una lectura accidental en porta una altra de més substancial, i així uns articles de premsa sobre els filòsofs i l'amor, de Plató a Sartre, m'han portat a rellegir alguns passatges de l'oblidat i abandonat Lucreci, precursor de tantes idees i de tantes imatges, estrany personatge del qual sabem tan poc. Lucreci va ser un hereu perfecte del pensament dels grecs més moderns del seu temps, dels atomistes i materialistes en qüestions de cosmologia, dels epicuris en matèria de moral i de forma de viure, i el seu llarguíssim poema, *De rerum natura*, és sense dubte la primera gran crítica del coneixement del món, l'intent més agosarat d'explicar justament quina és "la naturalesa de les coses", és a dir el sentit de tot plegat. No és poca cosa, amb un grapat de milers de versos, voler despullar el lector de tota ambició il·lusòria i de tota falsa creença per posar-lo de cara a l'espectacle sublim i terrible, però alhora serè i alliberador, de les veritats últimes de la natura: el joc etern dels àtoms, el fons neutre de l'ésser que no porta plaer ni dolor, les aparences efímeres de la individualitat. I no és poca cosa voler alliberar el mateix lector -lector de "classe alta", evidentment- dels efectes perversos la societat romana del seu temps, la Roma dels grans triomfs de mitjan segle I abans de Crist: alliberar-lo de la set de riquesa i de poder, de la mania insaciable dels plaers i del luxe, del buit que produeix l'abundància i la facilitat del consum, de l'inquiet transmigrar de la ciutat a la vil·la del camp o de la costa buscant fugir de l'avorriment. Això recordava jo vagament, i això explica més detalladament la introducció d'Emanuele Narducci a l'exemplar de què dispose. I estic segur que als lectors d'ara, més dos mil anys més tard, tot açò els deu sonar a cosa ben moderna i ben pròxima, i més d'un físic o astrònom, més d'un fisiòleg, sociòleg, psicòleg o simple observador de la naturalesa de les coses trobaria en Lucreci un bon company poètic, visionari, prodigiosament lúcid.

No sé, però, si en matèria d'amor anava tan encertat com en tantes altres coses: com a bon epicuri rigorós, la moderació, la mesura, l'alliberament de tota passió perillosa, eren els seus principis essencials. I l'amor, òbviament, que per a un materialista radical és en primer lloc i en últim lloc un rebot o un efecte del sexe, és l'enemic pitjor dels equilibris que ha de mantindre la vida del savi. L'amor, és a dir la passió, és simplement un efecte del desig, de l'acumulació d'humors que han de ser expulsats o satisfets, i la solució pitjor és voler apagar aquesta ànsia en un sol cos o en una sola persona, cosa que "agreuja la pena, si no sacseges amb nous cops la primera ferida i la cures, encara recent, *vulgi-vagaque vagus Venere*", que és un tros de vers magnífic: "anant amb una o altra de les Venus que van amb tothom", si la meua versió és encertada. És a dir, el remei als mals d'amor és una mica de promiscuïtat, potser, i si cal, una mica

de prostitució. O més d'una mica: la que faça falta. Perquè la passió és insaciable, no ens pot omplir com el menjar o la beguda, no ens aporta res que quede dins del cos, de l'amant no en podem conservar res. Ni tan sols del moment culminant, quan "allò que perseguien ho estrenyen tan fort, fan mal al cos, fiquen a voltes les dents dins dels llavis i els collen amb besos, perquè no és pur plaer: hi ha impulsos amagats que empenyen a agredir precisament l'objecte, el que siga, d'on ixen els gèrmens d'aquella fúria." I més i més: l'amant, "ni amb les mans pot rascar res dels tendres membres mentre vaguen incertes pel cos sencer; i quan, units els membres, ...quan sent que el cos arriba al gaudi, i Venus arriba ja al punt d'irrigar el camp femení, s'esclafen els cossos amb ànsia, mesclen les salives, respiren prement les dents amb les boques..." *Nequiquiam, quoniam nil inde abradre possunt*: inútilment, perquè d'allí res no podran rascar. Res no queda deprés, res no assacia: "i es pregunten, llavors, què és el que volen obtindre". Això, justament, és el que els amants s'han preguntat sempre: en temps del vell Lucreci, i en el nostre temps, quan la química del desig pareix que hauria d'explicar-ho tot, com li hauria agradat al científic poeta llatí.

"I més i més: l'amant, 'ni amb les mans pot rascar res dels tendres membres mentre vaguen incertes pel cos sencer; i quan, units els membres, ...quan sent que el cos arriba al gaudi, i Venus arriba ja al punt d'irrigar el camp femení, s'esclafen els cossos amb ànsia, mesclen les salives, respiren prement les dents amb les boques...' 'Nequiquiam, quoniam nil inde abradre possunt'"